

РІШЕННЯ
разової спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора
філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Тернова Жанна Анатоліївна, 1978 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2000 році Дніпропетровський державний університет зі спеціальності «Українська мова та література», працює завідувачкою лабораторії «Країнознавство» при кафедрі романо-германської філології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро), виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Філологія».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України, м. Дніпро від «05» листопада 2024 року № 340, у складі:

голови разової ради – Наталії Голікової, доктора філологічних наук, професора, професора кафедри української мови Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України;

рецензентів – Валерії Корольової, доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри української мови Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України;

Олени Гурко, доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України;

офіційних опонентів – Надії Бобух, доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри української, іноземних мов та перекладу Полтавського університету економіки і торгівлі Всеукраїнської центральної спілки споживчих товариств (Укркоопспілка);

Володимира Олексенка, доктора філологічних наук, професора кафедри української і слов'янської філології та журналістики Херсонського державного університету Міністерства освіти і науки України

на засіданні «26» грудня 2024 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки Терновій Жанні Анатоліївні на підставі публічного захисту дисертації «Вербалізація концепту *успішна жінка* в українській прозі кінця ХХ – початку ХХІ ст.» зі спеціальності 035 Філологія.

Дисертацію виконано у Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України, м. Дніпро.

Науковий керівник – Попова Ірина Степанівна, доктор філологічних наук, професор, декан факультету української й іноземної філології та мистецтвознавства Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису.

Здобувачка має 19 наукових публікацій за темою дисертації, з них 4 – у наукових фахових виданнях України, 1 публікацію вміщено в періодичному науковому виданні держави, яка входить до ОЕСР та ЄС, 3 – в інших періодичних наукових виданнях, 11 тез доповідей, зокрема:

1. Тернова Ж. А. Харизма як культурна домінанта успішності в описах жіночих образів української літератури кінця ХХ – початку ХХІ ст. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського Серія: Філологія. Журналістика*. Т. 34 (73). № 2. 2023. Ч. 1. С. 36–40. URL: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.2.1/07> (фахове видання категорії Б).

2. Тернова Ж. А. Сучасні підходи до інтерпретації жіночих образів в аспекті їх комплексного аналізу. *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*. Луцьк. Вип. 4, 2022. С. 9–15. URL: <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.4.2> (фахове видання категорії Б).

3. Тернова Ж. А. Лінгвоментальна інтерпретація жіночого образу «успішна жінка» на матеріалі лексико-семантичного поля «професія» в українській прозі кінця ХХ – початку ХХІ ст. *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*. Луцьк. Вип. 1, 2022. С. 87–94. URL: <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.1.13> (фахове видання категорії Б).

4. Тернова Ж. А. Вербалізація лексико-семантичного поля «індивідуальність особистості» концепту *успішна жінка* (на матеріалі українськомовної художньої прози кінця ХХ – початку ХХІ ст.). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. Одеса, 2021. Вип. 47. Т. 2. С. 135–140. URL: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.47-2.31> (фахове видання категорії Б).

5. Ternova Zh. Dominantes linguistiques et culturelles en tant qu'éléments du concept «femme réussie». *Scientific Journal of Polonia University. Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej*. Częstochowa, 2023. 58 (2023). № 3. С. 208–214. URL: <https://doi.org/10.23856/5829>

6. Ternova Zh. Language objectivization of the adjectival phrase of concept «successful woman» in Ukrainian prose of the end of the XX – beginning of the XXI centuries *Ukrainian sense: scientific collection* / edited by I. Popova. Dnipro: Lira, 2020. P.112–122. URL: <https://doi.org/10.15421/462013>

7. Тернова Ж. А. Вербалізація лексико-семантичного поля «професія» концепту *успішна жінка* (на матеріалі українськомовної художньої прози кінця XX – початку XXI ст.). *Ukrainian sense / Український смисл: науковий збірник* / ред. І. С. Попова. Дніпро: Ліра, 2021. Вип. 2. С.165–176. URL: <https://doi.org/10.15421/462129>

8. Тернова Ж. А. Типологія жіночих образів у соціальній сфері (на матеріалі українськомовної художньої прози кінця XX – початку XXI ст.). *Ukrainian sense / Український смисл: науковий збірник* / ред. І. С. Попова. Дніпро: Ліра, 2022. Вип. 2. С.92–98. URL: <https://doi.org/10.15421/462220>

9. Ternova Zh. Representation of traditional «women's professions» in contemporary ukrainian prose of the end of the XX – beginning of the XXI centuries. *Development vectors of philological sciences in the modern context: International scientific conference* (April 3–4, 2024). Wloclawek, Republic of Poland. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2024. P. 11–14. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-431-3-2>

10. Тернова Ж. А. Поняття «успішна жінка» в концептуальній та українськомовній картині світу. *Філологічні науки: зб. наук. пр. студентів та викладачів факультету / Упорядник О. І. Панченко*. Дніпро: Акцент ПП, 2020. Ч. 1. С. 366–368.

11. Тернова Ж. А. Концепт *успішна жінка* як лінгвістичне поняття. *Актуальні питання філологічних наук: наукові дискусії. Міжнародна науково-практична конференція* (24-25 вересня 2021 р.). Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2021. С. 17–21.

12. Тернова Ж. А. Комунікативна значущість концепту *успішна жінка* в концептуальній та українськомовній картині світу. *International scientific conference «Current trends of philological studies in the challenging reality»: conference proceedings* (July 29-30, 2022. Riga, the Republic of Latvia). Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2022. P. 45–49. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-227-2-9>

13. Тернова Ж. А. Лінгвоментальна інтерпретація жіночих образів лексико-семантичного поля «професія» в українськомовній літературі кінця XX – початку XXI ст. *Аргументи сучасної філології. Образ жінки: «жіноче», «феміністське», «фемінне»*. Матеріали Міжнародної наукової конференції (7-8 квітня 2022 р.). Харків. ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2022. С. 293–298.

14. Тернова Ж. А. Роль художнього тексту в дослідженні концепту «успішна жінка». *Філологічні науки: зб. наук. пр. студентів та викладачів факультету / Упорядник О. І. Панченко*. Дніпро: Акцент, 2022. Ч. 2. С. 275–277.

15. Тернова Ж. А. Екстенціонально-інтенціональні відношення у структурі концепту *успішна жінка*. *Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної*

майстерності: пошуки молодих вчених: IX Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених (15 грудня 2023 року), м. Одеса. Львів – Торунь: Liha-Pres, 2023. С. 226–228. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-357-9-64>

16. Тернова Ж. А. Морфологічні засоби експлікації концепту *успішна жінка* в сучасній українській прозі. *Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах: XI Міжнародна наукова конференція* (м. Дніпро, ДНУ ім. О. Гончара, 20-21 квітня 2023 р.). Дніпро: Ліра, 2023. С. 160–162.

17. Тернова Ж. А. Застосування елементів логіко-семантичного аналізу до інтерпретації явищ «картини світу». *Тези доповідей XXII наукової конференції «Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація»*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. С. 127–128.

18. Тернова Ж. А. Образ жінки-воїна в сучасній українській літературі. Література, опалена війною: (кон)тексти, їхня рецепція та інтерпретація. *Мат. VIII Всеукр. наук. конф., присвяченої 105 річниці від дня народження Олеся Гончара* (12 квітня 2023 року, м. Дніпро) / Ред. кол. Н.П. Олійник (голова). Київ: ВЦ «Просвіта», 2023. Вип.1. С. 164–167.

19. Тернова Ж. А. Художнє втілення образу жінки-ворожки в українській прозі ХХІ ст. *Філологічні науки: зб. наук. пр. студентів та викладачів факультету / Упорядник О. І. Панченко*. Дніпро: Ліра, 2023. С. 423–424.

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти та висловили зауваження:

Голікова Н. С., доктор філологічних наук, професор (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, професор кафедри української мови).

Корольова В. В., доктор філологічних наук, професор (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, завідувач кафедри української мови). Маємо зазначити певні аспекти, що привертають увагу для подальшого обговорення.

1. Серед основних термінів когнітивної лінгвістики дисертантка використовує, зокрема, термінолексеми «когнітивна картина світу» і «концептуальна картина світу» (с. 47, 49). Як корелюють ці терміни з поняттями «картина світу художнього твору», «індивідуально-авторська картина світу», які авторка використовує також у своєму дослідженні?

2. У підрозділі 1.2.4. «Способи експлікації концепту *успішна жінка* в сучасній українській прозі» дослідниця акцентує увагу на важливій ролі лексичних засобів і засобів художньої виразності в актуалізації компонентів образу успішної жінки, морфологічних ознаках оцінної лексики, дотичної до

аналізованого концепту. Утім, незрозумілим залишається питання щодо наявності особливостей експлікації саме концепту **успішна жінка** в художніх текстах.

3. Досліджуючи культурну домінанту «краса», дисертантка стверджує, що «тема краси не потребує багато доказів, вона зведена до абсолютного успіху, позбавленого будь-якої транзитивності, оскільки варто лише сказати «гарна», як вже неважливе інше (наприклад, «нешасна в коханні»). Риторика краси – це вербалізація природної уродженої жіночої успішності, позбавленої небажаних елементів» (с. 178). У цьому разі постає питання: чи може невродлива (за суб'єктивними критеріями) жінка бути успішною? Чи простежено в аналізованих художніх творах стереотипні уявлення й оцінки жінки як особи, яка, передусім, має відповідати певним стандартам краси? Чи відбито в мові художнього дискурсу приклади гендерної асиметрії? Чи впливає це на конструювання концептосфери **успішна жінка**?

Наведені міркування в жодному разі не ставлять під сумнів наукову концепцію дослідження, не позначаються на теоретичній і практичній значущості отриманих авторкою результатів і не впливають на загальне позитивне враження від роботи.

Гурко О. В., доктор філологічних наук, професор (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, завідувач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей). Наряду з переважаючим позитивним враженням від наукового дослідження, помітними є окремі аспекти дискусійного характеру.

1. У підрозділі 1.1. «Психологічний та культурологічний потенціал філософії успіху в сучасному суспільстві» Жанна Анатоліївна трактує успіх «як соціокультурну форму, яка позитивному результату діяльності особистості надає чинника самореалізації, що забезпечує її становлення і розвиток» (с. 30), проте структуру концепту **успішна жінка** вбачає у вивченні на первинному онтологічному рівні в аспекті побудови причинно-наслідкових зв'язків та їхнього впливу через індивідуума в мові (с. 32), експлікуючи власну логіко-філософську модель (с. 33). У зв'язку з зазначеним постає питання: якщо поняття **успішна жінка** має логіко-філософське трактування, у який спосіб тоді корелюють **успіх і визнання** у межах досліджуваного концепту.

2. У підрозділі 2.2. «Лексико-семантичне поле як сфера реалізації концепту **успішна жінка** в українськомовній художній літературі кінця ХХ – початку ХХІ ст.» на с. 91 Ви подаєте структуру мовної об'єктивації концепту **успішна жінка** в українськомовній художній прозі кінця ХХ – початку ХХІ ст., репрезентуючи 3 лексико-семантичних поля аналізованого концепту, зокрема, індивідуальність особистості, родинні стосунки, професія з виокремленням 7 тематичних рядів зі смисловими компонентами. Саме тому хотілося б дізнатися чи всі зазначені Вами складники мають бути зреалізовані, щоб жінку вважали успішною?

3. У підрозділі 3.2. «Культурні доміанти в описах жіночих образів» на с. 155 Ви встановлюєте специфіку розуміння концепту та виокремлюєте культурні доміанти, що превалюють у свідомості українського народу, спираючись на аксіологічне первинне та вторинне усвідомлення. Далі говорите про формування основних критеріїв вимірювання поняття успішності саме в межах жіночого успіху. Утім, не є цілком зрозумілим вибір цих доміант. Отже, уточніть, будь ласка, за яким критерієм обрано основні культурні доміанти концепту **успішна жінка** в українській етносвідомості? І, можливо, на перспективу, на Вашу думку, чи аналогічні вони з доміантами концепту **успішний чоловік**?

4. У підрозділі 3.4 «Лінгвоментальна інтерпретація жіночих образів смислового компоненту «жінка, яка має досягнення» Жанна Анатоліївна виокремлює субконцепт бізнес-вумен, в якому основними образами є *бізнес-леді, роздрібна торгівка та заробітчанка*, які також успішні й перебувають навколо ядерної зони. Утім, успішність, наприклад, заробітчанки «характеризується наявністю окремих здобутків на тлі особистого незадоволення власною долею» (с. 212). У зв'язку з зазначеним постає питання чи можна тоді, аналізуючи ці образи, говорити про псевдоуспішність?

Наведені міркування в жодному разі не ставлять під сумнів наукову концепцію дослідження, не позначаються на теоретичній і практичній значущості отриманих авторкою результатів і не впливають на загальне позитивне враження від роботи.

Бобух Н. М., доктор філологічних наук, професор (Полтавський університет економіки і торгівлі, завідувач кафедри української, іноземних мов та перекладу). Висловимо окремі міркування, що потребують додаткового висвітлення або пояснення під час захисту та врахування їх у наступних наукових розвідках.

1. Описуючи перелік когнітивних ознак, авторка обмежується лише окремими елементами процесу метафоризації, що є, ймовірно, ментальним виявом процесу концептуалізації, аніж усталеними мовними висловами. Не зрозуміло, чому окремим предметом дослідження роботи не стали фразеологізми та фразеоконцепти.

2. Виникає сумнів у прийнятності та категоричності положення, яке є частиною вступу до дисертації (с. 21): «Основним методом дослідження є метод побудови лексико-семантичного поля концепту **успішна жінка**, доповнений елементами компонентного аналізу». Чи буде авторка це поле і його треба виділити та описати, а отже, воно є універсальним конструктом, що може застосовуватися для опису інших понять? Чи воно вже існує в мові й дисертантка пропонує авторську концепцію, що має форму поля як засіб подання складного концепту **успішна жінка**?

3. На нашу думку, основним методом в аналізованій роботі для вивчення номінативів на позначення концепту **успішна жінка** на рівні мовленнєвої реалізації є метод зіставного аналізу, що передбачає зіставлення та порівняння

засобів вираження кількох мовних одиниць, які використовують в одній і тій самій ситуації для вираження одного й того самого смислового значення. В аналізі лексико-семантичних полів (с. 100, 104, 113, 117, 125, 129, 135) у представленому дослідженні такі номінативи подано як складники іменникової дистрибуції стану без елементів зіставного аналізу на рівні їхньої мовленнєвої реалізації.

4. У роботі авторка обмежується інтерпретацією окремих контекстів, у яких йдеться про жіночий успіх. Утім, відсутній прагмалінгвістичний аналіз комунікативно значущих фрагментів, що змістово та інтенціонально передають комунікативну ситуацію успіху, хоч на с. 150 зазначено, що онтологічний рівень аналізу досліджуваного концепту передбачає врахування прагмалінгвістичного аспекту.

Висловлені зауваження й побажання не применшують науково-практичного значення рецензованої праці, не стосуються її принципів засад, які є науково виваженими, переконливо аргументованими, підкріпленними значним фактичним матеріалом. Робота виконана на належному теоретичному рівні, що засвідчує ґрунтовну фахову підготовку дисертантки, її дослідницькі здібності та наукову компетентність.

Олексенко В. П., доктор філологічних наук, професор (Херсонський державний університет, професор кафедри української і слов'янської філології та журналістики). Дослідження викликає в рецензентів певні зауваження, міркування, пропозиції. Нижче зупинимося на деяких з них.

1. Витлумачуючи когнітивний механізм побудови концепту **успішна жінка**, авторка покликається на теорію концептуального блендингу Ж.Фоконье та М.Тернера (с. 70-71). Так, на с. 70 зазначено, що «концептуальний конструкт являє собою інтеграційну модель, складену із двох вхідних просторів, родового і вихідного, або змішаного, простору». На нашу думку, пріоритетною позицією у вивченні складеного концепту **успішна жінка** мав би стати фреймовий аналіз. Дисертантці варто було б уточнити структуру концепту за допомогою фреймової концепції М.Мінського або сформувати її за С.Жаботинською, яка виділяє 5 базових фреймів.

2. Нам видається, що опонованій дисертації бракує експериментальної частини, яка здатна була б унаочнити лінгвокультурний складник досліджуваного концепту: за допомогою асоціативного експерименту можна було б проілюструвати важливість тієї чи тієї культурної доміанти, про що йдеться у п. 3.2, для українськомовного соціуму. Крім того, не висвітленим залишається етнокультурне наповнення концепту **успішна жінка** відносно іншомовних народностей, саме це могло б продемонструвати його унікальну значущість для українців (хоча окремі фрагменти про це вміщено на с. 153-154).

3. У розділі III модель концепту **успішна жінка**, по суті, представляє собою номінативну поняттєву модель, обмежену переліком номінацій окремих поняттєвих

кластерів (стор. 234). Уважаємо, що здобувачці варто було б розширити представлену модель, залучаючи до неї одиниці інших рівнів мови, що є репрезентантами свого класу з опертям на виокремлені дисертанткою лексико-семантичні поля. На жаль, авторка не послуговується методом статистичних підрахунків, а він став би у нагоді для визначення частотності вживання тих чи тих елементів дистрибуції, їх наявності чи відсутності.

4. Нам видається сумнівним твердження про функційні еквіваленти поняття «успішна жінка», а саме «ідеальна жінка» та «справжня жінка» (с.182-184). На сторінці 26 авторка зазначає, що внаслідок оброблення суцільної вибірки даних з художньої літератури виділено смислове ядро концепту **успішна жінка** зі смисловими компонентами «ідеальна жінка», «справжня жінка» та «ділова жінка / жінка, яка має досягнення, результати», в якому поняття «успішна жінка» фактично ототожнюється з двома іншими поняттями: «ідеальна жінка» та «справжня жінка». Ймовірно, слід було б чітко виписати відмінності таких складних номінативів, ураховуючи мовні одиниці для змалювання однієї і тієї самої ситуації, включно з компонентами «суб'єкт дії», «дія», «характеристика дії», задля уникнення зведення трьох різних понять в одне.

5. Роботу написано грамотно, правильною літературною мовою, хоча подекуди трапляються мовні огріхи та стилістичні недоречності, зокрема у виборі слів (с. 63, 69, 72, 226, 234); фоностилістичні невправності (с. 85, 86, 98, 152, 202, 232). Авторка досить часто послуговується словосполученнями-інструкціями на зразок *можна виділити, можна характеризувати, можна вважати, потрібно розглянути, можна констатувати* і т. ін. (с. 34, 51, 55, 59, 63, 88 й ін.).

Результати відкритого голосування:

"За" – 5 членів ради,

"Проти" – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Терновій Жанні Анатоліївні ступінь доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради

(підпис)

Наталія ГОЛІКОВА